TARİH Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU AVRUPA'DA DEĞİŞİM ÇAĞI

AVRUPA'DA DEĞİŞİM ÇAĞI

XV. yüzyıl sonlarında Yeni Dünya'ya ilk defa Kristof Kolomb ulaşmışsa da yeni bir kıta keşfettiğini fark edememiş ve buranın Hindistan olduğunu varsaymıştır. Kolomb'dan daha sonra Floransalı Amerigo Vespucci buranın yeni bir kıta olduğunu keşfetmiştir. Avrupa'dan Amerika'ya özellikle 1600'lerin ilk yıllarında büyük bir göç dalgası başlamıştır. Başta İspanya ve Portekiz olmak üzere Hollanda, İngiltere gibi devletler ulaştıkları bölgelerin değerli madenlerine ve varlıklarına el koymaya başlamıştır. Amerika'da kurulan koloniler vasıtasıyla bölgenin zenginliklerinin sömürülmeye başlanması ile Hollanda, Fransa ve İngiltere; Yeni Dünya'daki sömürgeler için ciddi bir mücadele vermeye başlamıştır.

Avrupa'daki Ekonomik Değişim Osmanlı Devleti'ni Nasıl Etkiledi?

Amerika'dan gelen gümüşün, giderek artan miktarda Osmanlı ülkesine girmesi, akçenin değerinin düşmesine neden olmuş ve fiyatlarda geniş çaplı dalgalanmalara yol açmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'ne giren altın ve gümüşün burada kalmayarak İpek Yolu'nu takiben İran'a, oradan da Hindistan'a geçmesi, Osmanlı'nın ticaret dengesini büyük ölçüde etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nde para üzerindeki bütün değişiklikler akçe üzerinden yapılmış ve bu nedenle ülkede bulunan altın ve gümüş miktarı ile paranın değeri arasında çok sıkı bir ilişki oluşmuştur. Dolayısıyla birinde meydana gelen değişim, diğerlerini de etkilemiştir. Bu para ayarlamalarına "sikke tashihi" denmiştir. Bazen de altın ve gümüş sikkelerin bakır oranı artırılmış veya sikkelerin hacmi küçültülerek "sikke tağşişi" politikası uygulanmıştır.

Osmanlı'da Askerî ve Ekonomik Dönüşüm

Avrupa'nın ordu sisteminde ve savaş yöntemlerinde ateşli silahlara dayalı değişiklikler yapması, "Askerî Devrim" olarak adlandırılmıştır. Osmanlılar, 1593-1606 yılları

arasında Habsburglarla yapılan savaş sırasında ilk defa Avrupa savaş teknolojisini ve taktiklerini görmüştür. Osmanlı Devleti, Avrupa'nın ateş gücü ve askerî etkinliğini silahlı yeniçerilerin sayısını artırmak ve ateşli silahlar kullanabilen sarıca, sekban ve levent denilen yeni atlı birlikler oluşturmakla dengelemeye çalışmıştır. Yeniçeri ordusu, Avrupa'da ilk daimî ordu özelliğindedir. Yeniçeriler; Osmanlıların savaş meydanlarında ve kale kuşatmalarında üstünlük kurmasını sağlamıştır. 1593-1606 Avusturya savaşlarında tımarlı sipahiler, düşmanın tüfekli piyade askeri karşısında başarısız olmuştur. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, yeniçerilerin sayısını önce 30.000'e daha sonrada 50.000'e çıkarmıştır.

TIMAR SİSTEMİNİN BOZULMASININ NEDENLERİ ŞUNLARDIR:

- Tımarların, sipahiler dışında kimselere verilmesi,
- Tımarların saray görevlilerinin eline geçerek özel mülk veya vakfa dönüştürülmesi ve rüşvet karşılığı verilmesi,
- Dirliklerin parayla alınıp satılır hâle gelmesi,
- Sipahilerin gösterişli yaşama arzusu ve çok para kazanma hırsı
- Nüfusun hızlı artması,
- Enflasyon artışı ve paranın değer kaybetmesi,
- Geleneksel silahlarla savaşan sipahilerin, ateşli silah eğitimine ayak uyduramaması,
- Uzun süren savaşların yaşanmasıdır.

Kapitülasyonlar Osmanlı Devleti'ni Nasıl Etkiledi?

Osmanlı Devleti, XIV. yüzyıldan itibaren yabancı ülkelere ayrıcalıklar tanımış ve Fransızlara ilk kez gerçek kapitülasyon 1569 yılında verilmiştir. Fransızlara verilen bu kapitülasyonlar, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed ve IV. Mehmed dönemlerinde yenilenmiştir. I. Mahmut döneminde, 1740 yılında yapılan antlaşmayla kapitülasyonlar sürekli hâle getirilmiş ve daha önce olduğu gibi hükümdarların saltanat süresiyle sınırlı olmaktan çıkarılmıştır. XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti'nin gelirleri, giderlerine oranla daha fazla artmış, XVII. yüzyıldan itibaren ise bu durum tam tersine dönmüştür. Büyük ordular kurmak ve bu orduyu sürekli olarak eğitme zorunluluğu Osmanlı Devleti'nin finansal yapısını bozarken uzun ve yıpratıcı savaşlar, ekonomik sorunları daha da ağırlaştırmıştır.

Değişimler Çağında Osmanlı Devleti Ne Gibi Ekonomik Önlemler Aldı?

XVII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde mali sıkıntılarla birlikte nakit ihtiyacının artması, tımar topraklarının merkezî hazineye bağlanmasına yani iltizam hâline getirilmesine sebep olmuştur. İltizam toprakları daha sonra da malikâne topraklarına dönüştürülmüştür. Avarız vergisi, Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın sonlarında ihtiyaç hâlinde toplanan bir vergi olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nde savaşlara bağlı ekonomik sıkıntılar nedeniyle varlıklı kişilerden imdadiyye adı altında yardımlar toplanmaya başlanmıştır. Önceleri sefer masraflarını karşılamak için koyulan ve "imdad-ı seferiyye" adı verilen bu vergi, XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren sürekli hâle getirilmiştir.

XV. yüzyıldan itibaren var olan âyan ve eşraf, sosyal ve iktisadi bozuklukların da etkisiyle merkezî otoritenin yanında nüfuzunu artırmıştır. Merkezî otoritenin zayıfladığı, iç ve dış sorunların arttığı dönemlerde devlet; âyan ve eşrafa başvurarak onların ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

SORULAR

1. I. İşsizlik artmıştır.
II. Arz talep dengesi korunmuştur.
III. Köyden şehirlere göçler artmıştır.
IV. Eyaletlerde asayiş ve güvenlik bozulmuştur.

Yukarıdakilerden hangileri tımar sisteminin bozulması sonucu ortaya çıkmıştır?

A) I ve II
B) II ve III
C) I, II ve III
D) I, II ve IV
E) I, III ve IV

Cevap: E

2. I. Taşrada iç isyanların çıkması.
II. Nüfus hareketliliğinin yaşanması.
III. Üretimin düşmesi.
IV. Halkın devlete olan güveninin sarsılması.

Bu gelişmelerin neticesinde Osmanlı Devleti aşağıdaki sistemlerden hangisini uygulamıştır?

A) Tımar sistemi
B) Mukataa sistemi
C) İltizam sistemi
D) Salyane sistemi
E) Lonca sistemi

Cevap: C

3. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti 'nin Avrupadaki gelişmelerin etkisi ile gerçekleştirdiği uygulamalardan biri değildir?

A) Yabancı ülkelere ayrıcalıklar tanımak.
B) Tımarları, sipahiler dışında kimselere vermek .
C) "sikke tashihi" yapmak.
D) "imdad-ı seferiyye" vergisini sürekli hâle getirmek .
E) Yeniçeri ordusunun sayısını artırmak.

Cevap: B